



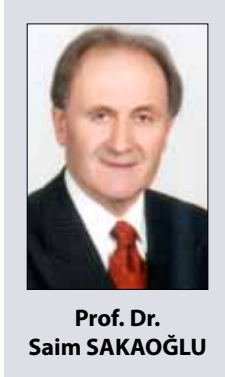
ESKİ KUPÜRLERİ OKURKEN: 3

## HADİ HAVALA'YI HATIRLADINIZ, YA MİRAV'I?

**B**akmayın siz iltifat edercesine söylediğim 'Havala'yı hatırladınız' sözümü, çoğunuz *havala*'yı ilk defa işitiyor ve anlamını merak ediyorsunuzdur; tıpkı *mirav*'ı merak ettiğiniz gibi...

Galiba iki yıl oluyor, Türk Dil Kurumu ile Sakarya Üniversitesi'nin ortaklaşa düzenlediği bir *ağız* toplantısına, yine Konya ağız ile ilgili bir bildiri ile katılmıştım. Konumun ağırlığını *havala-havale* kavramları, onlardan türetilen *havaleci*, ilçemiz Seydişehir'de ve artık mahallemiz olan Sille'de de yaşayan kardeş kelime *mirav* ve uzun yıllar İstanbul'da kullanılan *su yolcu* terimleri oluşturmuştu. Kısaca bu terimlerle ilgili bilgiler verip kupürümüze dönelim.

Türkçe Sözlük *havale* kelimesi için belki yedi sekiz karşılık veriyor. Ama bizimki yok. Çünkü bizim *havale*, sadece Konya ve yakın çevresinde bilinen bir kelime... Bizler tutmuşuz bir de *havaleyi* ünlülerinin (sesli harflerinin) tamamını kalınlaştırıp kelimenin *-va-* hecesini de kısaltarak *havala* yapıvermişiz. Kelimemizin sözlüklerdeki anlamlarından bazılarının



Prof. Dr.  
Saim SAKAOĞLU

bizimkine yakıştırabiliriz; ancak kelimenin kullanım alanını sınırlandırarak...

Efendim, *havale* kelimesinden bozma olan *havala* kelimesinin bizdeki anlamı 'suyu uygun şekilde bağ ve bahçelere düzenli bir şekilde yönlendirme'dir. Bu işi yapan kişiye de *havaleci*'den yola çıkarak *havaleci* dememiz gerekir. Ancak biz, bu şekli pek kullanmamışız, eksiz şekli olan *havala*'yı 'havale eden, suları dağıtan kimse' olarak kullanmışız. Konya'mızda soyadları *Özhavala* olan aile olduğuna göre öz'ü olmayan *Havala* soyadı da olmalıydı diyoruz.

Biz yüzyıllardır, kullanımdan kaldırmaya kadar *havala* amcalarla yaşarken bir de *mirav* adını verdiğimiz üst görevli amcalarla yaşamışız. Ekli kupürden bu konu ile ilgili güzel bilgiler elde ediyoruz. Biz de sular kalmayınca *havala* da kalmamıştı; beş yıl önce hayatta olan Seydişehirli Mustafa Uzun'dan sonra *mirav* da kalmayacak, belki de kalmamıştır bile. Seydişehir'den Enver Haykır'ın gönderdiği ve 26 Haziran 2006 tarihli *Manşet* gazetesinde kupürümüz bize bu konuda gü-

zel bilgiler vermektedir.

*mîr* kelimesi Farsça olup bey, efendi, komutan, baş, vb. anlamlarına geliyor. Mîr-i *âhur*'dan (ahır beyi, ahırdan sorumlu kimse) *imrahor* yapmıştık. 40-50 yıl öncesine kadar Ankara'nın ortasından *İmrahor Deresi* akardı.

*ab* kelimesini bulmaca çözücüleri hatırlayacaklardır. *Su* anlamına gelen bu kelime *abdest* kelimesinde de yer alır. Ancak bu *ab* kelimesinin sonundaki *b* sesi zaman zaman *v* sesine dönüşür. *Mir-ab*'daki *b* de *v*'ye dönüşerek *mirav* oluvermiş. Bazı yörelerimizdeki *sıcak su* anlamına gelen *germab* da *germav* oluvermiştir. Hakkari ilimizdeki kalenin adını da hatırlayınız. *Hoş-ab*'tan *hoşab* oluvermiş. Günümüzde ise *Güzelsu* diyoruz.

*Miravlar*, su dağıtım işinin en üst basamağıdır. *Havalalar* ise onların emrindedir. Bir de havalanın emrinde çalışan *siyirticiler* vardı ki görevleri bir tür işçiliktir Osmanlılar

döneminde zayıflayan bu sistemin başı olan *mirav*, Köyceğiz'de oturur, görevini oradan yerine getirirdi.

İstanbul'da ise bu işlere, yani şehrin su işlerine bakan görevlilere *su yolcu* adı verilirdi. Bunlar ayrıca su yollarının bakım ve onarım işlerinden de sorumlu idiler. Bu işlerle uğraşan ailelerin çocukları arasında başka alanlarda ünlü olanlar da vardı. Özellikle bazı klasik bestekârlarımızın adlarının önünde göreceğimiz *Suyolcuzade* ibaresi bestekârın büyüklerinin mesleğine işaret etmektedir.

*havala-mirav-su yolcu* derken yazımının sonuna geldik. Şimdi bunların hiç biri kalmadı, tarih oldular. Bizler bunları unuttuğumuz gibi bazı meslekleri ya hiç öğrenememiştik ya da ne iş yaptıklarını hâlâ da bilmiyoruz. *Fermeneci* (İstanbul), *alaftar* (Bayburt), *kevelci* (Erzurum), ne iş yaparlardı acaba? Peki, bizim *mutafamca*nın ne iş yaptığını hatırlayanımız kaldı mı ki?

Şu *mirav* konusuna bir daha dönelim yazımız basım sırasını beklerken güzel bir dergide bu konu ile ilgili bir yazı gözümüze ilişti. Silleli kardeşlerimizin dört yıldan beri tatlı ve güzel ısrarlarıyla yayın hayatını sürdüren, *500 Yıllık Kültür Vadisi Sille* dergisinin son sayılarının birinde yer alan yazı, *mirav* tarihi için yararlı bilgiler veriyordu. Mustafa Özgen'in "Sille'de Bağların Sulanması ve Miravlık" (4 (10), Eylül 2011, 24-25) adlı yazısında miravlığın ne olduğu anlatılıyor. Ünlü miravların adları sayılıyor. Onların kullandığı aletlerin de fotoğrafları veriliyordu.

Bu konuda daha fazla bilgi için şu yazıya bakılabilir: V. A. Gordlevski, "Konya İrva ve İska Tarihine Dair Materyaller", (çev. Hasan Ortekin), *Konya*, 2 (18-19), Şubat-Mart 1938, 1051-1069.

## Miravcılık tarih oldu

Enver Haykır/Seydişehir

Yüzyıllardır babadan oğula geçen Miravlık mesleği son günlerini yaşıyor. Yaz aylarında bahçelere sıra ile su veren ve geçimini bahçe sahiplerinin verdikleri para ile temin eden miravların son temsilcisi Seydişehir'de.

Daha önce ilçe merkezinde bağlama mevkiinde, ana bağlar, kuru başı mevkiileri başta olmak üzere birçok bölgede bahçe sahiplerine saatli su veren miravlardan sadece bir tane kaldı. Yüz yıllardır yaz aylarında kışlık evlerinden yazlık bahçe evlerine göç eden ve kışlık yiyeceklerini bahçelerine ektikleri ürünlerden ve ahurlarında besledikleri hayvanlardan elde eden Seydişehirli, 1967 yılında Eti Alüminyum Tesislerinin temelini atılması ile birlikte yüzyıllardır sürdürdüğü geleneği bırakıp birçoğu fabrikada işe başlamış. Bu arada artan nüfus ile su kullanımı artmış, doğal olarak çıkan kaynak sularının, azalması ile birlikte bahçelerini ekmeye başlamıştı.

Yüzyıllardır süren geleneğin son temsilcisi 78 yaşındaki Mustafa

Uzun. Yıllardır binlerce bahçeye saatli su veren Uzun, şu anda Pınarbaşı mevkiinde sadece 180 bahçeye saatli su veriyor. Bahçe sahiplerinin sıra ile su almasının çok önemli olduğunu söyleyen Mustafa Uzun, "Haftada ikişer saat olmak üzere 180 bahçeye su veriyorum. Mirav olmasa su kullanımında kav-galar çıkar. Ancak tüm bahçe sahipleri Mirav'a saygı gösterir. Men mirav olarak tamamen adaletli davranırım. Mirav adil olmalı" dedi.

Ücretini bahçe sahiplerinin aralarında toplayarak verdiğini söyleyen ve yılda sadece dört ay çalışan Mustafa Uzun, şunları söyledi: "Miravlık işinin son temsilcisiydim. Bir ayağım çukurda. 78 yaşımam. Benden sonra da bu işi yapacak kimse yok. Oysa 50 yıl önce onlarca mirav vardı. 4 ay süre ile neredeyse günde 24 saat çalışırız. Bahçe sahipleri arasında bir tartışma çıkarsa hemen bana haber verirler ve ben tartışmayı çözerim. Her iki tarafa bu çözümü kabul eder."

Miravlık mesleğinin son temsilcisi Mustafa Uzun 5 çocuk 25 torun sahibi.

## MINİCİK TOPLAR GAGAYA (HİKÂYE)



Hatice TEKİN

**K**ızım “Anne bak ne buldum,” diyen, coşkulu bir sesle mutfakın arasına gömülü sıcacık bir şey bırakıp “Sen bunu tut. Ben yuvasını arayacağım,” dedi. Yavaşça mendili araladım. Parmak boğumu kadar küçük neredeyse şeffaf, pembe, buruşuk derili bir şeydi. O şeffaflığın altında mavili kırmızılı, birbiri üzerine dolanan bir sürü damarla bezenmiş eti fark ediliyordu. Fare desem, kuyruğu yoktu; böcek desem, kabuğu yoktu. Birden leblebi tanesi kadar başının kaldırdı ve gagası ortaya çıktı. A! Bu bir kuştu.

Küçüklüğüne ve gagasına bakarak serçe yavrusu olduğunu düşündüm. Zavallı alev alev yanıyordu. Şaşkın bir hâlde üfleterek serinletmeyi denedim. Bazen minicik bedenine ağır gelen başını titreterek kaldırıyor, gagasını sonuna kadar açıp kıl gibi ince dilini sallıyordu. Ne sesi vardı, ne de başka bir hareketi. “Of be kızım, bul şunun yuvasını da elimize kalmasın...”

Başını son kez indirdi. Bir süre bekledim, ama bir daha hareket etmedi. Hatta buruşuk derisinde arada bir oluveren seğirmeler bile yoktu. İçim bir tuhaf oldu. Dışarıda görsem dönüp bakmayacağım, en iyi ihtimalle parmaklarımın ucuyla alıp çöpe atacağım bir ölüydü artık o. Ama burada, mutfak masamın üzerinde olmamalıydı bu değil mi? Bari çocuklar görmesin. Çöpe de atamam hemen bulurlar. En iyisi arka odaki pencereden komşu bahçeye fırlatmak.

Bir yandan bunları düşünürken,

bir yandan da çıplak sırtına dokundum. Neden bilmem biraz da bastırdım. İşte o an ince, cansız birkaç kemiğin altında belli belirsiz kalp atışını hissettim. Tabii ya kuşların da kalbi var. Değil mi? Parmağımı bu sefer altına soktum. Göğsündeki minicik kalbi pıtır pıtır atıyordu. Eh, çıkmadık candan ümit kesilmez. Biraz su vermeyi düşündüm ama yavrunun bedeni zaten çay kaşığı kadardı. Gagaya nasıl denk getirip dökcektim ki suyu? Ben de kupkuru derisinin üzerine döktüm. Bir daha, bir daha. Ateşini biraz düşürebilirim, belki o zaman kendine gelirdi. Bu arada kızım fırtına gibi içeri girip “Kuşu bulduğu yerde yuvaya benzer bir şey göremediğini,” söyledi. Çaresiz bakacaktık minik misafirimize.

Kızımı bu sefer damlalık alması için eczaneye gönderdim. O gelinceye kadar ben de ıslak kuşa üflemede devam ettim. Niye mi? Bilmiyorum. Yapacak daha iyi bir şey düşünemedim ki. Bir süre sonra kızım içeriye elinde bir ilaç şişesiyle geldi. “Bu da ne?” dedim. Doğruluğundan emin bir şekilde, “Boş damlalık satılmazmış, ben de damlalığı olan herhangi bir ilaç istedim,” diye böbürlendi. Akıllı kız, kime çektiyse...

Yavruyu ısladığı için bedenine yapışan kâğıt mendilden sıyrıp kuru bir bezin üzerine aldım. Gagasını açabilseydim damlalığı kullanacaktım ama beceremedim. Aklıma kürdan kullanmak geldi. Alt ve üst gagasının birleştiği yerde yumuşak bir nokta vardı.

Oradan kürdanı sokup gagayı araladım. Güya bir damla su sıktım. Ama damlalığın ucu büyük geldiği için su bütün başına yayılıyordu. Bu arada öksürmeye benzer bir ses çıkardı. Gagasının üzerindeki burun deliklerinden sular fışkırıyordu. Neredeyse boğuyormuşum zavallıyı. Böyle olmaya-caktı, daha küçük bir uca ihtiyacım vardı.

Kızımı bu sefer de bir şırınga alması için eczaneye gönderdim. Hemen koştı. Başka zaman olsa kırk kere söylenirdi. Getirdiği şırınganın iğnesini çıkarıp plastik ucunu gagasına rahatça soktum. Mümkün olduğunca yavaş, daha kontrollü bir şekilde su sıkmaya başladım. İncecik dili, ağzının içinde kıpır kıpırdı. Yukarıda tuttuğum başı yüzünden, iyice sünüp incelen boy-nundan, o bir damla suyun nasıl geçtiği belli oluyordu. Şırıngadaki iki çizgi miktarı suyu yavaş yavaş içti. Altındaki kumaşı fark ettim, ıslanmıştı. Üstten verdiğim alttan çıkıyordu. Midesi epey bir süredir bomboştı anlaşılır. Bu arada başını kaldırıp birkaç saniye havada tutup bir de ciklemez mi? Se-

vinçten ne yapacağımı şaşırdım. Aslında daracık mutfakta sevinmeyi beceremeyip dizimi vurdum.

Bir şekilde karnını doyurmak gerekiyordu yavrunun ama nasıl? Kızım ortaya bir fikir attı, “Anne bebekler süt içer, süt verelim mi ona?” “Kuşlar süt içmez ki” demek işin kolay kısmıydı. Zor olanı yiyebileceği şeyi bulmaktı. Haydi, düşün bakalım. Yumurtadan yeni çıkmış bir yavru ne yer? Tabii ki yumurta. Hay aklımı seveyim. Hemen bir yumurta kırdım. Sarısını patlatıp şırıngaya çektim. İlk yemeği bu oldu. Minicik kafasını parmağımın altına sıkıyordum ağzının içine. Yutkunmasa bile gerek yoktu, midesine doğru kayıp gidiyordu verdiğim. Hâlâ çok güçsüzdü ama yalnız olmadığını biliyordu. Ertesi gün neredeyse saat başı gagasını açıp ciklemeye, yemek istemeye başladı. Anlaşılır yumurta sarısı kâfi gelmiyordu. Onu daha tok tutacak şeyler yemesi lazımdı. Bebeğim katı gıdaya geçiyordu artık. Çocuklarıma yemek yapar gibi ona da menüler hazırlamaya başladım. Kabuksuz kuşyemi-ni mutfak robotunda çekip haşlanmış



yumurta sarısı ile karıştırdım. Ama şırınga da damlalık da bu katı gıda için uygun değildi. Ben de mercimek büyüklüğünde toplar yapıp, zaten hep açık vaziyette yemek bekleyen gagasından içeriye attım. O da dilini şöyle bir sallayıp yutuverdi. O yedikçe benim karnım doyuyordu.

Yaptıklarımızın doğru olup olmadığını öğrenmek için onu kızım ile birlikte bir veterinerine gönderdim. Kuşumuzu görünce, “Yazık keşke almasaydınız, bakamazsınız ölür” demiş. Kızım da, “Biz beş gündür bakıyoruz ama” deyince çok şaşırmış. “Ne yapıyorsanız ona devam edin, ölmediğine göre doğru yoldasınız,” demiş.

Bir haftalık olduğunda kuru, pürsümüş derisindeki buruşukluklar kalmamış, parlak pembe bir hâl almıştı. Tüylerinin ucu görünüyordu artık. Gri, siyah ve iki tane de kırmızı tüy köküne sahipti. Yavrum benim, büyüyünce yakışıklı bir delikanlı olacaktı. Belki de güzel bir genç kız.

Üşenmedim. Gidip kanaryalar için hazırlanmış vitamin ve krakerler buldum. Yumurta kokulu bebeğim, artık vitamin kokuyordu. Sonra sırasıyla meyveleri denedim. Uzattığım ilk elma dilimini hatırlıyorum da. Nasıl da korkmuştu. Sonra minik minik doğrayıp bir de kürdana takınca çok sevmişti.

Beni sürekli yanında isterdi. Uyanıp da göremediği zamanlarda ciklemekten sesinin karası çıkardı. Telaşla oraya buraya sıçrar, sağa sola çarpardı. Henüz tam tüylenmemiş göğsünde, kalbinin yerinden çıkacakmış gibi attığını görürdük.

Gece ise bambaşka bir sorunla karşı karşıyaydım. Çünkü gündüz olduğu gibi göğsümüzde, omzumuzda, saçımızda uyumak istiyordu. Uyurken yanımıza gelir de bilmeden ezeriz diye korkuyordum. Kafes de durmaya kesinlikle alışmıyordu. Her denemem de ya ayağını kanatıyordu ya kanadını.

Biraz daha bıraksam tellere vura vura kendini telef edecekti.

Diğer serçeler gelir de birbirlerine alışır, zamanı gelince de onlarla uçup gider ümidiyle sabahları balkona koyuyordum. Yalnız bırakıp korkmasını sağladım. O kadar çırpınıp çiklemesine rağmen kötü niyetli kargalardan başka kimse gelmedi çağrısına. Acaba bir serçe dili vardı da onu benim yavrum bilmiyor muydu?

Bir gün özgürlüğü seçip gitmek isterse yemek bulma konusunda zorluk çekmesin diye de bir yol buldum. Oğlumdan bahçeye gidip tadı güzel olan böcek getirmesini söyledim. Ev de böceklerden korkmayan bir tek o vardı çünkü. “Tamam,” dedi ama bir türlü gidemiyor, oyalanıp duruyordu. Sonunda “Anne onların tadına nasıl bakacağım,” dedi. Çok güldük. Oğlum böcekleri bahçede minik parçalara bölüyor, ayaklarını, kanatlarını ayıklıyordu. Elimize alamayacağımızı bildiğinden kalan kısımlara kürdan saplayıp servise hazır halde eve getiriyordu. Yavrumun o çirkin şeyleri nasıl iştahla yediğine aklım erdiremiyordum.

Bir aydır bizimleydi. Bu kadar kısa bir sürede dışarıda gördüğümüz serçelerin boyuna gelmişti bile. Bu kuş olduğundan bîhaber yavrunun uçması gerekiyordu ama nasıl? Önce kanatlarını çırpması için kollarımı salladım, bana, “Ne yapıyorsun?” der gibi tuhaf tuhaf baktı. Her seferinde daha yüksekte yere bıraktım ama uçmuyordu. Sadece uçuşunu yavaşlatıp, zarar gör-





meden yere inmeyi sağlayacak kadar kanat çırpıyordu. Bunlardan çok çabuk sıkılıyordu. Biz konuşurken kafasını sallaya sallaya dinler, sonra o konuşurdu. Bir kelimeye bir cikle karşılık verirdi. Uzun cümlelere bol cikle... O evin şımarık bebeği idi.

Babamın sakallarını çekiştirir, anememin boğazındaki siyah benine saldırdı. Kimse küpe, yüzük takamazdı. Çünkü onları alıp küçük bir çocuğun oyuncağını taşıdığı gibi yanından ayırmaz, hatta birlikte uyurdu. Uçmayı değil yerde olmayı öğrenmişti. Odadan çıkan birisinin ardından seke seke giderdi. Gittiği yerden memnun kalmazsa geri dönüp gelirdi. Banyoya girip, alelacele kapıyı örtmemize ve onu içeriye almamıza bir anlam veremezdi. Çıkıncaya kadar merakla beklerdi. Yiyeceklerinden minicik toplar yapıp ağzına vermemize alıştığı için önündeki kaptan yemek yemezdi. Suyu da hâlâ şırıngadan içiyordu. Çekilmemiş kabuklu yem tanelerini diliyle dışarı fırlatırdı. Bir kuşa tohumların kabuklarını çıkarmayı nasıl öğretebilirdim ki? Çocuklarla bahçeye inmeye bayılırdı. Güneş, çimler ve koşuşturmalarını inceleyeceği bir dolu karınca vardı. Çocukların ardında, bir oraya bir buraya sekerek dolaşırdı.

Bir keresinde ikinci kattaki balkonumuzdan, bahçede oynayan çocukların sesini duydu. Biraz seyretti, cikleyip onları çağırırdı, gelen olmayınca hop aşağı atladı. Bir an bebeğimin uçacağını düşündüm. Onun mezu niyetiydi bu. Sevinçle arkasından baktım. Ama o yine uçmadı, yere kadar kanatlarını çırpı, düşüşünü yavaşlattı o kadar. Çimlere iner inmez çocukların arkasından seke seke gitti.

Bir gün mutfaktaydım. Ben yemek yaparken yavrum da omzuma tünemiş beni seyrediyordu. İşlerim bitince bir kahve yapıp oturdum. O zaman fark ettim ki üzerimde değildi. Sağa sola bakındım, odaları dolaş-

tım yoktu. Bahçede oynayan çocuklara seslendim. Kızım evi tekrar aramak için yanıma geldi. Oğlumla arkadaşları ise bütün bahçeyi karış karış aradılar. Geldiklerinde hepsinin elleri, yüzleri çalıkların aralarında onu ararken çizilmişti. Sık sık “Büyüdü artık gitmesi normal” diye çocuklara teselli veriyorsam da dediğime kendim bile inanmıyordum. Hafif bir esintiden bile korkan yavrumun, bedeninde rüzgârı hissederek uçmaya çağını biliyordum. Uyurken yüzünü kapadığı minicik kanatları, onu bizden uzağa taşıyacak kadar güçlü değillerdi. Çocuklara bir şeyler hazırladım. Onlar masadakileri yerken, ben de bebeğimin mama vakti olduğunu düşünüyordum. Şimdi acıkmış, gagasını sonuna kadar açmış beni bekliyordur. Üstelik o, hareket eden böceklerden korkar, bulsa bile öldürüp yiyemez ki. Çocukları tekrar bahçeye gönderdim. Hem yavrumu arasınlar, hem de oyalansınlar istedim. Esas amacım ise yalnız kalmaktı. Çocuklarını kaybetmiş ana babaları düşündüm, ağladım. Bir yerlerde uyuyup kalmıştır, birazdan ortaya çıkar diye yalanlar söyledim kendime.

Akşam eve dönenlerin yüzüne bakamadım. Sanki gözleriyle “El kadar şeye sahip çıkamadın” diyorlardı. Kaşık çatal sesleri, o yıpratıcı sessizliği bastırmaya yetmedi. Yemekten sonra balkona çıktım. Ağustos akşamının bunaltan ağır havasında, cırcır böcekleri neye feryat ediyorlardı böyle?

Babam içerden seslendi. “Yahu, dondurma varsa getirinde, serinleyelim biraz.” Oturduğum tabureden kalktım. Sıcaktan bunalmış ayaklarımdaki terlikleri, kenara fırlattım. Yalın ayaklarımla mutfağın soğuk zemininde şifa arayarak buzdolabının önüne geldim, buzlugu açtım. Bebeğim oradaydı, kaskatı bir halde çıkarılmayı bekliyordu.

# KADINHANILI TOPBAŞZADE AHMED KUDSİ EFENDİ



Ahmet ÇELİK

**S**eyyidil-Muhaddisîn, Şeyh, Müder-  
ris, Seyyid Ahmed Kudsi Efendi,  
Hicri 1235/miladi 1819'de  
Konya'nın Kadınhanı (eski adı ile Saidili)  
ilçesinde doğdu. Bazı kaynaklarda doğum  
tarihi olarak 1817 yılı verilmektedir. Ba-  
bası Nakşi şeyhlerinden Mustafa  
Efendi'dir.

Konya ve İstanbul'un büyük  
âlimlerinde ilmini tamamladıktan sonra  
Mekke'ye gitti.

Mekke'de Mekke müftüsü Seyyid Mu-  
hammed b. Hüseyin el-Kutbi'den fıkıh,  
hadis ve tefsir dersleri aldı.

Seyyid Muhammed b. Ali es-  
Senüsi'den de hadis ve tasavvuf dersleri  
aldı. Daha sonra memleketine dönerek  
Konya-Kadınhanı'na yerleşti. Tedris ve ir-  
şatla meşgul oldu.

Halidiyye tarikatı Şeyhi Muhammed  
Kudsi Bozkır (Memiş Efendi)'den tasav-  
vufi icazeti alarak halifesi oldu.

## KONYA'YA GELİŞİ

Konya'ya gelişiyle ilgili olarak şunlar  
anlatılır: Şeyh Ahmed Kudsi, rüyasında  
Mevlana'yı görür. Mevlana Hazretleri:  
"Civarımıza gel" diye çağırır.

Kadınhanı'nda evli ve çoluk-çocuk sa-  
hibi iken Konya'ya gelerek Mevlana tür-  
besi civarında Tamtam sokağında oturan  
bir kadının kızı ile evlenir ve o eve yerleşir.

## YEĞENOĞLU MEDRESESİ MÜ- DERRİSLİĞİ

1291 h.-1874 m. Konya Vilayet  
Salnamesi'ne göre Sultan Selim Camii'nde  
48 öğrenciye hafta içi İmam Buhari'nin  
**Camiu's-Sahih** ve Kadı İyaz'ın **Şifay-ı Şe-  
rif** adlı eserini okutmaktaydı.

27 Aralık 1875'de Tahtatepen Kara-  
kurt mahallesinde bulunan Yeğenoğlu  
Medresesi'ne müderris olarak atanır. Aynı  
zamanda medresenin mescidinde imam-  
lık görevi de tevdi edilir.

Atama beratında "**Bizzat nizama uy-  
gun ve kusursuz hizmet vermesi, kayıt-  
sızlık, üşengeçlik göstermemesi**" özel-  
likle istenilir. Ücret olarak değirmen ge-  
lirlerinin yarısını alacaktır.

O'nun bu göreve atanma sebebi sade-  
ce eğitim öğretim amaçlı olmayıp Ahmed  
Kudsi Efendi'nin sosyal nüfusundan ya-  
ralanılarak ihya amacı güdülmüştür. Bir  
ara harap olan Yeğenoğlu medresesi tamir  
görür. Bu yüzden 1300-1301 tarihli Kon-  
ya salnamelerinde ismi görülmez.

Ahmed Kudsi Efendi, on yılı aşkın  
süre devam ettiği Yeğenoğlu Medrese'si  
müderrisliğini kendi isteği ile bırakmıştır.  
Yerine atama, 23 Cemaziyelahir 1304/19  
Mart 1887'de yapılmıştır.

Şeyh Memiş Efendi'nin oğlu Muham-  
med Bahaüddin Efendi'nin de hocası  
olan alim, fadıl, muttaki ve muhaddis  
(Hadis ilimleri alimi) olan Topbaşzade  
Ahmed Kudsi Efendi, aynı zamanda ehl-i  
keşif, keramet ve istikamet sahibiydi. Za-  
manının Kutbu idi.

## HATTATLIĞI:

Ahmed Kudsi Efendi hattatlığıyla da  
bilinir. Alanyalı Hacı Abdülkadir'den öğ-  
rendiği hatta maharet kazanmıştı. Sülüs,  
nesih, talik ve hatt-ı celiyi büyük bir ma-  
haretle yazardı.

Konya hattatlarını yazan Veli Sabri  
Uyar yazı dizisinde: "Birçok risale ve beş  
ayrı Mushaf (Kur'an) yazmıştır. Kur'an-ı  
Kerim'lerden biri torunu Ahmed (Ham-  
di) Efendi oğullarında, iki tanesi Kadın-

hanı Camii'nde, bir tanesi de Kadınhanı'nda Hacı Bakizadeler'dedir." demektedir.

### HADİSÇİLİĞİ

Hadis ve Tefsir okutarak Konya'da şöhret kazanan Ahmed Kudsi Efendi, 40.000 hadisi şerifi ezberlediğinden dolayı "Seyyidi'l-muhaddisin/Hadisçilerin Efendisi" diye adlandırılmıştır.

**Hidayetü'l-Mürtab fi Fezailü'l-Ashab** (Ashabın Fazileti Hakkında Şüpheye Düşenlere Hidayet) adlı eseri İstanbul 1292/1875'de Matbaa-ı Amire'de basılmıştır.

Eseri yazma sebebi olarak Ahmed Kudsi Efendi şunları söylemektedir: "Bir gün bazı değerli ve yüksek kişilerle birlikte bir sohbetle bulunuyordum. Derken ashabı kiramın başkalarından daha üstün ve onların faziletlerinin kusur ve eksiklikten hali olduğuna dair söz açıldı. Esasen ulemanın ekseriyeti ve tasavvuf ehlinin ileri gelenleri sahabenin faziletine ve bu faziletin kusur ve eksiklerden hali olduğu görüşüne sahipti. Sadece muhaddis Şeyh İbni Abdülber, bazı hadisler dolayısı ile bunun aksini caiz görüyordu. Hâlbuki ashabın bu mevzudaki delileri parlak, dayanakları kuvvetli ve apaçık meydanda, kerametleri kâmil ve devamlı, hüccetleri sapa sağlam ortada duruyordu. Bu yüzden içime ve gönüme şu doğdu: bir kitap yazayım ki tertibi güzel olsun; bir eser vücuda getireyim ki intizamı hoşla gitsin; eski âlimlerin kitaplarını süsledikleri mühim meseleleri içine alsın, yazdıkları eserleri şerefliendirdikleri delilleri o da göster-sin. Böylece çok geçmeden bu mevzuda yazmak için niyet ve kararım kesinleşti. İlim ve irfan parıltıları etrafı aydınlatınca bendeki başka şeylere karşı olan heves uçup gitti. Eseri telifi sona erince ona **Hidayetül Mürtab fi Fezailü'l-Ashab** adını verdim... Bu arada şunu da söylemeliyim ki bu eseri çok sıkıntı ve meşgaleler içinde yazdım. Dert ve mihnetlerden ve hayat yükünden dolayı duygu ve düşüncelerim kırık, kalp gözüm bulanıktı..." (sayfa 11-13)

Çeşitli kaynaklardan seçilmiş nakillerden oluşan ve 20 fasıldan meydana gelen

eser, ashab hakkında yanlış düşünce ve değerlendirmeleri düzeltmek amacıyla, sahabe ile ilgili hadislerden deliller getirerek yazılmış olup konuya ait ehl-i sünnetin anlayışını ortaya koymaktadır.

Eser ilk defa 1934 yılında Elmalılı Mahmud Bedreddin Yazır tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Ancak bu tercüme basılmamıştır.

Eserin Mustafa Ayyıldız tarafından Arapça aslından yapılan çevirisi "Peygamberimiz ve Ashabı" adıyla İstanbul 1985'de Erkam yayınları tarafından yayınlanmıştır.

Ahmed Kudsi Efendi "Peygamberimiz ve Ashabı" adıyla tercüme edilen eserinde şöyle demektedir: "Allah'tan hakkıyla korkmak Allah'ı hakkıyla tanımak sureti ile olur. Allah'ı hakkıyla tanımak ve bilmek ise her şeyden tamamıyla vazgeçmekle meydana gelir. Bu hal ise devamlı zikir ile elde edilir. Bu hakikat yolunu tutan kişi her şeyden vazgeçme (fena-i tam) mertebesine ulaşınca kalpteki hikmet kaynakları da diline geçer. Nitekim Gavs-ı Azam (Abdülkadir Geylani) (kudduse sırruh) şöyle demiştir: "Hükm-ü ilahi ile halktan geç. Emr-i ilahi ile heva ve hevesinden geç. Fiil-i ilahi ile iradenden geç; işte bu taktirde ilm-i ilahiye içine almaya uygun bir zarf ve kalb haline gelirsin." (sayfa 144)

### VEFATI

Ahmed Kudsi Efendi yetmiş yaşlarında Mevlana Türbesi'ne yakın evinde prostat hastalığından vefat ederek Mevlana Dergâhı bahçesine gömülmüştür. Vefatı münasebeti ile mahalli bir gazetede çıkan yazıda, Kadınhanılı Ahmed Kudsi Efendi şu şekilde tanıtılmaktaydı: "... Konyamızın vesile-i tefeyyüz ve mübahatı sayılan ulemâ-i benâm ve fuzalâ-i izâmdan, şerafyâb-ı intisabi bulunduğu **Tarikat-i Aliye-i Nakşibendiyye**'nin mertebe-i hilâfetini ihraz etmiş aşk-ı Mevlâ ve zühhd ile muttasıf olmuş meşâyih-i zevî'l-i ihtiramdan **Tobbaşzade Hac Ahmed Kudsi**, sinn-i muazzezleri yetmiş müte-caviz bulunduğu halde mübtela oldukları habs-ı bevl keyfiyetsizliğinden şifayâb olamayarak şehri halin 14. Salı günü ak-



şama karib saat 11 raddelerinde tir-i ruhu, cihân-ı fani, lâne-i mihnet firâşını terk ile bûy-i gülşen-i Kudsiyâna teyarân ve makam-ı illiyyîni kendine aşıyan etmiştir.

Yevm-i mezbûrun ferdası Çarşamba günü şehrimizin ulemây-ı kiram ve meşayih-i fihâmı ve saadetli Mektubi Beyefendi vesair eşraf ve memurîni vilâyet hazır buldukları halde cenazeleri Çadırçeşme Meydanı'na getirilerek ihtiramât-ı kesîre ve cemaat-ı vefire ile namazı kılındıktan sonra civar-ı Mevlana'da tehye edilen medfeni mahsusta vedia-ı rehmet-i rahman olmuştur.

Merhum müşarun ileyh ahlak-ı hamide ve hisal-i bergüzide ashabından, hari-külade bir hafızaya malik, her fende bahusus fenn-i hadiste mahareti kâmile

kesb etmiş ilim ve kemal erbabındandır.

Çiharyar-i Güzin efendilerimiz ile sair ashâb-ı kirâm hazeratının fezâil ve menakıpları hakkında kütüb-ü mu'tebere ve mu'temedden cem ve tertib ederek telif buyurmuş oldukları "**Hidayetül Mürtab**" nam eser-i matbuları fadl-u kemallerinin şahid-i kafisidir. Rahmetullahi aleyhi rahmeten vasia..."

Mezar taşında;

**"Hüve'l-baki. Sultanu'l-aşıkîn Seyyidü'l-Muhaddisin Sadat-ı Meşayih-i Nakışbendiyeden es-Seyyid el-Hac Ahmed Kudsi el-Halidi rahimehullahu rahmeten vasia. Sene: 1306, Zi(lhicce)"** yazılıdır.

Bu tarih miladi olarak Temmuz-Ağustos 1889 yılına işaret etmektedir. Fa-



kat Vefatı münasebetiyle o günün gazetelerinden birinde çıkan yazı Kadınhanlı Ahmed Kudsi Efendi'nin vefatını "şehir-i halin 14. Salı günü" olarak belirtmektedir. Mezar taşındaki Zilhicce ayınının 14. günü Pazar'a denk gelmektedir.

Bu durumu şöyle izah etmek mümkündür. Hicri 1306 yılında 14. gün olan Salı'ya denk gelen iki tarih vardır: 14 Rebiülahir/18 Aralık 1888 ile **14 Ramazan /16 Mayıs 1889** 'dir. Kanaatimizce mezar taşındaki Zilhicce tarihi ise aynı yıl içinde mezar taşının yapılp dikildiği tarih olabilir. (Doğrusunu Allah bilir.)

Kadınhanlı Topbaşzade Ahmed Kudsi Efendi'nin kabir taşı Cumhuriyet devrinde, Mevlana Türbesi bahçesindeki düzenlemeden dolayı mezar taşı, Sırçalı Medrese'ne kaldırılmıştı. Sırçalı Medrese'nin avlusundaki Kadınhanlı Ahmed Kudsi Efendi'ye (ait 2 no'lu) Mezar taşı 2010 yılında Muhammed Kudsi Memiş Efendi'nin torunlarından Z.Abidin Erenmemiş'in girişimleri sonucunda Mevlana Müzesi'nde ait olduğu yere nakledilmiştir.

Ahmed Kudsi Efendi'nin 4 çocuğu vardır. Çocukları Mehmet Hulusi Efendi, Mustafa İsmet Efendi, Musa İzzet Efendi ve Ümmühan Afife Hanım'dır. Mehmet Hulusi Efendi'nin soyu **Topbaş** soyadını, Mustafa İsmet Efendi'nin soyu ise Büyüktopbaş soyadını almıştır.

Kadınhanlı Topbaşzade Ahmed Kudsi Efendi, Nakşî Halid tarikatı şeyhlerinden Merhum Musa Topbaş Efendi'nin (1917-1999) dedelerindedir. Allah rahmet eylesin.

#### **Kaynaklar:**

Abdurrahman Memis, *Hâlid-i Bağdadî ve Anadolu'da Hâlidilik*, İstanbul, 2000, 144-145,

Adem Ergül, Hacı Musa Topbaş, İstanbul, 2007

Ahmed Kudsi b. Mustafa Kadınhanî, Peygamberimiz ve Ashabı, (trc. Erol Ayyıldız), İstanbul 1985.

BOA, Maliye Nezareti, Mektubi Kalemî, Tarih: 06/Ca/1292 (Hicrî), Dosya No:28, Gömlek No:112

Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, 1/250;

Caner Arabacı, Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri,konya, 1998, sayfa 409-410;

İsmail Lütfi Çakan, Ahmed Kudsi Efendi, TDV İslam ansiklopedisi, 2/97, İstanbul, 1989.

Konya Vilayet Salnamesi, 1291h./1874 m.

Veli Sabri Uyar, Hattalar Armağanı, Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi 116-117, s.55-56.

Veli Sabri Uyar, Konya Bilginleri, Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi, Ekim-Kasım 1948sayı, 121-122, sayfa, 42,



# MERHUM MÜDERRİS TEVFİK BİLGE HOCAM

(1872 - 11.08.1956)



**MUSTAFA ÇINAR**  
Eski Beypazarı Müftüsü  
Emekli Konya Merkez Vaizi

[Bozkır'ın yetiştirdiği en üst seviyeden ehli ilimden merhum Tefkik BİLGE ile ilgili bildiklerim, gördüklerim hocamın bana özel tavsiyeleri ve memuriyet hayatı ve yetiştirdiği talebelerinden halen hayatta olanların isimleri hakkında bilgi verilecektir.

Hocamla tanışmamızda ve ders okumamızda önderlik yapan köyümüz olan Bozkır'ın Dere kasabasından ve hocamın sadık dostlarından olan Ecevit'in Osman Ağa'nın gayretleri ile gerçekleşmiştir. Cenab-ı Hak'tan halisane niyazım kendilerinden razı olması ve aile efradının tamamına rahmet, mağfiret ve merhameti ile muamele etmesidir (Âmin).]

1950-1954 yıllarının yaz ve kış mevsimlerinde hocamda okumaya devam ettim. İlm-i sarf ve ilm-i nahiv okuduktan sonra fıkıh, mantık ve kelam derslerini zevkle anlayarak okuduktan sonra çalışkanlığımız hocamızın takdirine mazhar olmuştur. Hemen ifade edeyim ki, hocamın ders takririndeki mahareti dersini iyi veren bir profesör seviyesindeydi. Özellikle fıkıh, usul-i fıkıh, mantık ve meani ilmindeki takrir kabiliyeti emsalsizdi. Mantık hocası, Seydişehir'de metfun Hacı Abdullah Efendi'nin yetiştirdiği meşhur Konya ulemasından Sivaslı Ali Kemal Efendi idi. Kendisinin yazdığı *Mizanü'l-mantık* kitabı yol gösterici, mükemmel bir mantık kitabıdır. Hocam kendisini çok takdir ederdi. Hatta sarıklı fotoğrafı Yalılıyüklü Tahsin Bey'in babası Kadir Efendi'nin fotoğrafı ile birlikte ders okuduğumuz medresenin duvarında asılıydı.

Cenab-ı Hak'tan hepsi için rahmet ve mağfiret dilerim.

Hocamın bana yaptığı özel tavsiyelerin başında Hanefi fıkıhından *Eşbah ve'n-nezair* adlı fıkıh kitabını anlasam da anlamasam da mutlaka çok okumamı tavsiye ederdi. Bütün fıkıh kaidelerini ben bu kitaptan öğrendim ve ezberledim.

Tefkik Efendi Hoca'mdan gördüğüm duygusal hâl ile vakarlı hâlin her ikisinin de kendisinde mevcut olmasıdır. Gördüğüm duygusal hâline gelince; akaitten Hıdır Bey'in *Nuniye*'sini evinde hasta yatağında yatarken okurken keramet bahsine gelindiğinde Hazreti Ömer ile Sariye adlı kumandan arasında geçen bahiste Hz. Ömer'in Medine'de minberde hutbe okurken: "Ya Sariy, el-cebel!" diye Sariye'yi uyarırken kitabı gözlerine doğru yaklaştırıp gözlerinden akan yaş damlaları yatağına doğru damla damla akardı.

Cenab-ı Hak hocamın büyük küçük hatalarını affedip, kendisini cehennem azabından azat etmesini kalbimin bütünü ile niyaz ederim. Bu noktada gördüğüm Şeyhülislam İbn-i Kemal Paşa'nın *Risale-i Münîre* adlı kitabında Resul-i Ekrem Efendi'mizin şu hadisi şerifini zikretmeden geçemeyeceğim (Her kim cehennemden Allah'ın azat ettiklerine bakmayı severse dini bilmeyenlere dini öğretenlere baksın buyrulmuştur). Demek oluyor ki, dini bilmeyenlere öğretmek cehennemden kurtuluşa vesile olan bir ameldir.

Hocamızın bir özelliği de yıllarca yetiştirdiği talebelerinin hiçbirinden

ücret talebi olmamıştır. Cenab-ı Hak kendisinden razı olsun. Ve bu amelinin cennete girmeye cehennem azabından uzak olmasına vesile kılsın (Âmin).

Hocamızın diğer bir özelliği de lâtife yapmayı çok severdi. Bir gün evindeki yatağında talebe arkadaşım Asarlıklı Muhittin Candan olduğu hâlde hocamızın evine ders okumaya gittik. O zaman Ali KUŞÇU'nun *Risale-i Vaz'iyye* kitabını okuyorduk. O esnada o devirde kitap yazan yazarların en çok güçlerini kitabın ön sözünde gösterirlerdi, derdi. Bir gün medresenin merdiveninde hocam önde olduğu hâlde merdivenden çıkarken, mahabetli ve vakarlı süratli çıkışını görünce hocama bu sefer ben takıldım: "Hocam merdiveni maşallah çok güzel çıktınız, çok sevindim" deyince, bana bakarak: "Herkesin dostu var, düşmanı var. Düşmana karşı kendini daima güçlü göstermek lazımdır." dedi. Bu esnada bir latife daha yaptı. Dereliler biriyle kavga edeceği vakit Dere ifadesiyle Asarlıklı-lara sordururum haaaa, diyerek kavgadan kaçarlarmış.

Hocam Merhum Tevfik Bilge Efendi'nin bir özelliği de okuttuğu derslerin seviyesi yükseldikçe ders okutma esnasında oturduğumuz yer ahır sekisi, çaldığımız İstanbul türküsü, derdi. Bunun ne manaya geldiğini Ankara ve İstanbul'da ders okutan hocaları gördüğümde daha iyi anladım. Hocama karşı takdir ve sevgim daha da artmıştır. Cenab-ı Hak kendisinden razı olsun, büyük küçük bütün hatalarını affetsin. Cehennem azabından azat ettiği kullarından eylesin. Firdevs ismiyle müsemma olan cennetine nail eylesin (Âmin).

Hocamın kendi eliyle yazdığı hâl tercümesinde Arapça, Farsça okuyar tekellüm ederim, diye yazdığını bizzat kendim okudum.

Hocamın bizzat kendisinin bize açıkladığına göre Bozkır İsyanı'nda takibat altına alındığını öğrenince kaçmaya karar verir. Kara yoluyla yaya

olarak Muğla'nın Fethiye ilçesine gider. Amcasının yanında kalır. Burada zamanını değerlendirir. Amcasından da şimdiki astronomiyle ilgili *Gazimir* adlı eseri okuduğunu söylerdi.

Medreselerin lağvedilmesine gelince: Hocamızın bize anlattığına göre evvelce medreselerde dünya ve ahiret ilimleri birlikte okutulurdu. Daha sonra dünyaya ait bilgileri okutmak medreselerden kaldırıldı. Sadece dinî ilimler öğretilmeye başladı. Askere gitmemek için medreselere talebe kaydetmelerde hatalar yapıldı. Neticede medreselerin tamamı lağvedildi. Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarıldı. Fakat uzun yıllar uygulamaya geçilmedi. Merhum edebiyatçı, şeyhülmu-harririn Ahmet Kabaklı'nın sağlığında yazdığı bir makalede okuduğuma göre dinî ilimler otuz seneden fazla sukuta uğradı. Dini bilen ve öğreten ilim adamı kıtlığı yaşandı. Bu devre oldukça sıkıntılı ve yasaklı bir devre idi. Arapça okuma da, okutmak da yasaktı. Ve netice Tevfik BİLGE Hocamıza kavuştuk da okumanın da okutmanın da zevkini tatmaya başladık. Merhum hocamız seksen yaşın üzerinde olduğu hâlde tek gözü ile gözlüksüz bir gayretle bizleri biran önce yetiştirmek için var gücüyle kimseden korkmadan bizleri yetiştirmek çabası içindeydi.

Bir gün evinde dersimiz tamam olunca bana bir kitap verdi, ibaresini okumamı söyledi. Baktım kitap Arapça yazılı bir kitaptı. Fakat harflerin hiçbirinin noktası yoktu. Baktım ve hocama dedim ki: "Hocam mahcup olurum, siz okuyun ben dinleyeyim" dedim. Hocam kitabı aldı okumaya başladı. Kitap mantıkla ilgili bir kitaptı. Meğer dersiamlık imtihanına gireceklere ibare olarak okutulan bir kitap olduğunu söyledi. Maşallah harekeli bir kitap okurcasına takılmadan sayfayı tamamladı. Çok yüksek seviyeli bir ehl-i ilim sahibiydi. Cenab-ı Hak kendisinden ve aile efradından razı olsun (Âmin).

Ve nihayet 1949 yılında Ankara

İlahiyat Fakültesi devrin Başbakanı Şemsettin Günaltay tarafından açıldı. 1950'den sonra imam-hatip okulları, daha sonra yüksek İslam enstitüleri açıldı da öylece ihtiyaçlar giderilmeye çalışılırken diğer taraftan da Diyanet İşleri Başkanlığı, vaiz ve müftülük imtihanları açarak imtihanı kazananlar vaiz ve müftü olarak atamaları yapılyordu.

Vaizlik imtihanında sorulan ilm-i kelim soruları oldukça çetindi. Akait kitaplarından *Tenkîhül-kelam fî Akaid-i Ehl-i İslam* adlı eser vaktiyle Darülfünun ilahiyat fakültelerinde kelim kitabı olarak okutuluyordu. Hocamızın da okuttuğu akait kitaplarından birisi de bu kitaptı. Vaizlik imtihanına hazırlanırken benim de en çok başvuruda bulunduğum kitap bu kitaptı. 18.06.1958 tarihinde feraizden imtihan vermem şartıyla Ankara müftü müsevvitliğine (yardımcılığına) tayin oldum. Trabzonlu Ahmet Kıral Hocamızı buldum. Feraize ait *Metn-i Siraciye*'yi de arazi intikal kanunlarını ondan okudum. Diyanet İşleri Başkanlığınca açılan ilk müftülük imtihanına katıldım. O devre imtihana katılanlar içinde birincilik ile müftülük imtihanını kazandım. İlk olarak başkanlıktaki dersiam hocalarımızdan aslen Beyşehir'in Kayabaşı köyünden Hasan Fehmi Hocamızla Akseki'nin Sadıklar köyünden Dersiam Hasan Hüsnü Erdem Hocamızla tanıştım. Hasan Hüsnü Erdem Hocamız o devre Ankara İlahiyat Fakültesi 3. ve 4. sınıf öğrencilerine tefsir dersi okutuyordu. Kendisinden rica ettim. Tefsir derslerine dinleyici olarak katılabilir miyim, deyince; hay hay evladım buyur gel memnuniyetle, dedi. Ben de derslere katıldım. Ayrıca felsefe profesörü olan Hilmi Ziya Ülgen'in felsefe derslerini takip ettim. Bizim seviyemi düşündüm ve değerlendirdim. Mukayese ettim. Sonuç olarak Tevfik Bilge Hocamızdan felsefe ve mantığa ait temel bilgiler çok daha üstün ve çok daha ileri safhada idi. Buraları görmemin en büyük faydası ise çekingen

Mustafa Çınar'lıktan atılğan Mustafa Çınar'lığa yükselişimize vesile oldu. Bizim buraları görmemize vesile olan Dersiam Hasan Hüsnü Erdem Hocamızla, öğrenci cemiyeti başkanı Seyfi Demirel ve Yaşar Kutluay'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu arada zamanı değerlendirmeye devam ettim. Hadis ve tefsir ilmine vakıf Yüksek İnşaat Mühendisi İsmail Turan Hocamla tanıştım. Kendisinden Kütüb-i Sitte'den Tirmizi Şerif'i baştan sonuna kadar okuma fırsatını buldum. Tefsirden de Zemahşeri'nin *Keşşaf* adlı tefsirinden kısmen okuyabildik. Dersiam Hasan Fehmi Başoğlu Hocamız Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere ve Dinî Eserler İnceleme Kurulu'nun yıllarca başkanlığını yaptı. Dinî otoritesini koruyan âlim ve mahabetli bir zat idi. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından açılmış olan vaizlik imtihanına katılanların kelim sorularına verdikleri cevaplara hayrandı. Evladım sizi cenabı Hak gönderiyor, diye duygularını çok sevinçle açıklıyorlardı. 1963 yılı hac seferimizde kendisi ile Medine-i Münevverede karşılaşınca daha da mutlu oldum. Fırsat buldukça içimden gelerek hizmetine koştum. Cenab-ı Hak kendisine rahmet ve merhameti ile muamele yaptığı kullarından eylesin, kabrini cennet bahçelerinden bir bahçe eylesin (Âmin).

Merhum hocamız Tevfik BİLGE'nin memuriyet hayatına gelince: Hocamızın toplam 14 sene 6 ay 27 gün hizmeti olduğunu Diyanet İşleri Başkanlığındaki dosyasından tespit etmiş bulunuyoruz.

Bu 14 sene 6 ay 27 günlük hizmetinin 6 sene 4 ay 29 gününü Bozkır Müftülüğünde, diğer kalan kısmı ise muhtelif tarihlerde Bozkır Mahkeme Azalığına aittir. Memuriyete ilk giriş tarihi ise 13.12.1325 (1909)'tir. Üzülerek ifade edeyim ki, o devirdeki siyasi firkalardan birinin lehine diğerinin aleyhine konuştuğu ihbarı aleyhte olan firkanın yetkilisi tarafından o zamanın Diyanet İşleri Başkanı Rifat

Börekçi'ye mektupla şikâyetle bulunması üzerine görevine son verilir. Ve böylece memuriyet hayatına son verilerek dosyası yürürlükten kaldırılır. Hemen ifade edeyim ki dinî bilgiler bakımından en üst seviyede yetişmiş bir âlimin akıbeti bir siyasi fırkanın aleyhinde konuştu, diye görevine son vermek isabetli bir sonuç olmamıştır.

Tevfik Bilge Hoca'mızın yetiştirdiği talebelerinden hâlen hayatta olanlar:

**Mustafa Çınar** (Eski Beypazarı Müftüsü, emekli Konya merkez vaizi). Hâlen yaz aylarında Meram Gülbahçe Mahallesi'nde, kışları ise Meram Melikşah Mahallesi'nde ikamet etmektedir.

**Abdulkadir Taşan** (Emekli Seydişehir Müftüsü). Seydişehir'de ikamet etmektedir.

**Osman Güleç** (Emekli Bozkır vaizi). Bozkır'da ikamet etmektedir.

Müftülük ve vaizlik yapıp da Hakk'ın rahmetine kavuşmuş olanlar:

Ali Güzeldülger: Hadim müftüsü iken 1980 yılında görevli olarak hacca gitmişti. Mekke'de Mina mevkiinde güneş çarpmasından rahatsızlanıp Cihat Hastanesi'ne kaldırılarak tedavi altına alınmıştır. Hac sonu Medine'ye hareket ettirilerek yatırıldığı Müsteşfe'l-amme Hastanesi'nde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Merhum Ali Güzeldülger, Tevfik Bilge Hoca'mızın en uzun süreli yetiştirdiği talebesiydi. Hastalık hâlinde vefatına ve Cennetülbaki Kabristanı'na defnine kadar, her şeyiyle ilgilenmek Mustafa Çınar olarak, bana kismet olmuştur. Cenab-ı Hak rahmet eylesin (Âmin).

**Seyit Mehmet Ahsen:** Emekli Ankara vaizlerinden olup, Ankara'da trafik kazası sonucu vefat etmiştir. Kulu'da da vaizlik yapmıştır. Uzun yıllar, talebe yetiştirmekle meşgul olmuştur. Güvenilir bir hoca idi. Cenab-ı Hak rahmetine nail eylesin (Âmin).

**Muhittin Candan:** Emekli Bozkır Müftüsü, beraber okuduğumuz talebe arkadaşımızdı. Bozkır'da vefat etmiştir. Cenabı Hak rahmet eylesin (Âmin).

**Mustafa Sağlam:** Beraber okuduğumuz arkadaşlarımızdandır. Emekli merkez vaizlerinden olup, Konya'da Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Hafızdı, çok güzel Kur'an okurdu. Cenab-ı Hak rahmet eylesin (Âmin).

**Mustafa Uysal:** "Yörük Hoca" diye tanınır. Emekli Konya merkez vaizlerinden olup, talebeliği merhum hocamızın son zamanlarına rastlamıştır. Cenab-ı Hak cümlesine ve bütün müminlere rahmetiyle, affıyla muamele eylesin (Âmin).

Ayrıca merhum hocamız, Tevfik Bilge'nin yetiştirdiği değerli talebelerinden merhum Seyid Mehmed Ahsen'in talebesi emekli imam-hatip muhbiri Sadık İsmet Demir'in verdiği şu haberler de hocamız hakkında kayda değer bulunmuştur:

Sene 1954, emekli imam-hatip İsmet Demir Hoca anlatıyor:

"Babamla birlikte merhum Müderis M. Tevfik Bilge Hoca'mıza gittik. Arapça okumak istiyorum, deyip elini öptüm. 'Hafızlık var mı?' dedi. Var, dedim. 'Kimden okudun?' dedi, ben de: 'Yalılıyüklü Hafız Ethem Hoca'da okudum.' dedim. O da: 'Bu işin erbabıdır. Bir Kur'an oku da dinleyelim' dedi. Okudum, aferin, dedi. Sonra bizi okutması için talebelerinden Muhiddin Candan'a verdi. Ramazan tatilinden sonra da bir başka talebesi olan Seyid Mehmed Ahsen'den okumaya başladık. İki sene okuduktan sonra hocam Seyid Efendi bundan sonra sizi bizzat hoca efendi okutacak, dedi. Ama merhum hoca efendi hastalandı ve 1956 yılında bir pazartesi günü vefat etti. Cenaze namazı salı günü kılındı ve o gün defnedildi. Cemaati çok kalabalıktı; çünkü o gün Ahırlı'nın pazarı idi. Defnedildikten nice yıllar sonra, kabrinin onarılması esnasında cesedinin bozulmadan aynen duruyor olduğunu mutemet bir kimseden işittim. Mezar taşında da şu ibareler vardır:

"Şu küçük köyünde bir allame göçtü bu gün / Muharrem'in altısı, Ağustos on üçtü bu gün / Tarih-i vefatı da son mıs-

raa düştü bu gün / Bu siyah topraklara  
Hoca Tevfik göçtü bu gün” (Mekânı  
cennet olsun, âmin).

Hocanın talebelerinden hocam Seyid Hocaefendi'den işittim, merhum hoca efendinin çok zeki ve çok âlim olduğunu söylerdi. Zekâsına bir örnek olarak da; merhum hocaefendinin: “Oğlum Seyid, ben Kur'an'dan bir cüzü yani yirmi sayfayı bir saatte ezberlerim” dediğini nakletmiştir. Demek ki merhum hocamız hafıza bakımından çok üstün kabiliyete sahipmiş.

Çok büyük bir âlim olduğuna örnek de, merhum *Hak Dini, Kuran Dili* adlı tefsir sahibi Elmalılı Hamdi Yazır Hocaefendi'nin Tevfik Hoca'mıza hitaben: “Tevfik Efendi, senin benden kalır bir yanın yoktur.” demesidir. Şöyle ki, müderris hocamız Tevfik Efendi, Bozkır eşrafından manifaturacı, Hacı Hafız Mehmet Serin'le birlikte İstanbul'a giderler. Hocaefendi, Hacı Hafız'a “Gel seninle Kuran müfessiri Küçük Hamdi'yi bir ziyaret edelim” der. Hamdi Efendi'nin evine vardıklarında kapıda görülen zata hitaben de [ayn-ı vahid (tek gözlü) Konyalı Tevfik Bilge olduğunu] Hamdi Efendi'yle görüşmek istediğini söyler. Bunun üzerine Hamdi Efendi, hızlıca yukarı kat merdivenlerinden iner ve misafirlerinin ellerinden tutar. Yukarı kata çıkarlar. Hoşbeşten sonra Hamdi Efendi, Tevfik Efendi'ye hitaben, duydum ki Konya'da “ayn-ı vahid” diye bir âlim varmış. Kayseri ulemasının çözemedikleri bazı meseleleri Tevfik Hoca'ya sorarlarmış. O da çözüverirmiş diye, işte onun zat-ı âliniz olduğu, Hamdi Efendi'nin hocasının adı da Hamdi olduğundan hocasına “Büyük Hamdi”, kendisine “Küçük Hamdi” denilmiştir. Anlaşıyor, demiş Tevfik Efendi de: “Estağfurullah efendim” demiş. Daha sonra konuşurken iş ilmi bir münazaraya dönüşmüş. Bu münazaraya şahit olan Hacı Hafız Mehmet Serin: “Sanki kavga edecekler sandım” demiş. Münazaranın sonunda Hamdi Efendi, Tevfik Efendi'ye: “Tevfik Efendi! Senin beden kalır bir yanın yoktur”

demiş. Tevfik Efendi de Hamdi Efendi için: “Bu çetin cevizdir” demiş. Tefsirde cumhura muhalif olan bazı görüşleri olsa da netice itibari ile *Hak Dini Kuran Dili* adlı tefsir çok güzel bir tefsirdir; hatta hayli zamandır böyle bir tefsir yazılmamıştır” demiştir.

Merhum hocaefendiyi, kendi hocaları da takdir etmişler ve Konya'nın ilmini Ayn-ı Vahid Tevfik Bilge yükledi, gitti, demişlerdir ki; onlar zamanın Konya müftüsü ve Mecelle müderrisi Yalvaçlı Ömer Vehbi Efendi, mantık müderrisi ve *Mizanül-mantık* müellifi Sivaslı Ali Kemali Efendi ve usul-i fıkıh hocası Tavaslı Köse Osman Efendi'dir. Allah-ı Teâlâ onların hepsine rahmetiyle merhametiyle affıyla muamele eylesin (Âmin).

Müderris Tevfik Efendi'nin talebesi olan Mustafa Sağlam Hocaefendi'den işittim ki: Günlerden bir gün, o zamanki Diyanet İşleri Başkanı Eyüp Sabri Hayırlıoğlu yanında başkanlık müşaviri ve dinî eserler inceleme kurulu azalarından Hasan Fehmi Başoğlu olduğu hâlde Tevfik Efendi'yi ziyaret maksadıyla Ahırılı'ya gelmişler. Sohbetten sonra her ikisi de Tevfik Efendi'ye şu teklifte bulunmuşlar: “Hocam sizi Ankara'ya götürmek istiyoruz; maksadımız sizi Diyanet İşleri Başkanlığında fetva makamına oturtmaktır. Sizin başka bir göreviniz de olmayacak, sadece sorulan suallere cevap vereceksiniz” demişler. Merhum hocaefendi de her ikisine teşekkür ettikten sonra artık yaşlandığını ve talebelerinin de öksüz kalacaklarını söyleyerek özür beyan etmiştir. Gerek Diyanet İşleri Başkanı merhum Hayırlıoğlu, gerekse Dersiam Hasan Fehmi Başoğlu, Tevfik Efendi'nin büyük bir âlim olduğunu takdir ederek hem onu ziyaret etmişler hem de fetva vermesi için önemli bir makamı teklif etmişlerdir. Cenab-ı Hak cümlesine rahmet eylesin; bizleri de bu yazıda ismi geçen âlimlerimizin ve başta peygamber efendimizin şefaatlerine nail eylesin Allah-ı Teâlâ hepimizden razı olsun (Âmin).

Av. Özgen  
KÜÇÜKKONER



## MİLLİ EĞİTİMİN AYDINLANMADAKİ YERİ ALINAN SONUÇLAR VE YENİDEN İNŞASI

**D**eğerli okuyucularım, yukarıdaki başlık, kıymetli dost, yazar, öğretmen ve idareci M. Kemal Yılmaz'ın son eserinin adıdır.

Bu eserde yazar, eğitim sistemimizin bir tarihçesini yapmış, sonra da uzun tecrübelerine dayanarak eğitim ve öğretim sistemimizin hatalarını göstermiş, daha sonra da, eğitim ve öğretim sistemimizin nasıl olması gerektiği üzerinde durmuş hedefler belirlemiştir. Yani bugünkü eğitimcilerle yol göstermiştir.

Yazar bu 286 sahife tutan eserinde özellikle ve önemle “Okullar Birliği” konusuna değinmiş, bunun neden çok gerekli olduğuna şu sözleriyle işaret etmiştir:

“Bugünkü sistem ve yapısıyla, бүтүнлүк içinde, eşit şartlarla

eğitim – öğretimin en önemli unsurlarından olan ‘eğitimde fırsat ve imkân sunma’ eşitliğini sağlamak mümkün değildir. Bugüne kadarki uygulamalarda da mümkün olmadığı görülmüştür. Daha pek çok faydalarının yanında ‘eğitimde fırsat ve imkân sunma’ eşitliği ‘OKULLAR BİRLİĞİ’ modeline geçmekle mümkün olacaktır” demiştir. Böylece bu sistem ve modellerle adalet ve eşitlik ilkesine de uyulmuş olacağına işaret etmiştir.

Eser beş bölümden oluşmaktadır. Her bölümde de kendi içinde özenle seçilmiş kısımlar yer almıştır. Mesela “Kurtuluş Savaşı Dönemi”, “eğitimin dünü, bugünü aykırılıklar, yanlışlar, problemler, sebepleri” gibi hayati konular detaylı bir şekilde öncelenmiştir.

Ayrıca 1940 yılında açılıp, 1952 yılında kapatılan “Köy Enstitüleri” konusuna eserde geniş bir yer verilmiş, niçin açıldığı ve neden kapatıldığı, açılışının faydaları ve kapatılmasının zararları hakkındaki görüşlerini samimiyetle açıklanmıştır.

Yazarın daha önce “Karanlık Savaş ve e-posta” “A Dünya O Dünya” (iki cilt) “Aydınlığa Yürümek”, “Vatanın Bağrında Zalimler ve Masumlar, Tanıklar ve Yazabildiklerim” isimli dört eseri yayımlanmıştır. Bununla yayımlanan eseri beşi bulmaktadır. (Çeşitli gazete ve dergilerdeki şiir ve makalelerini saymıyorum) Bu eseri tüm aydınların ve bilhassa tüm öğretmenlerimizin mutlaka okumaları gerekir. M. Kemal Yılmaz'ı bu değerli eseri itibariyle candan kutlar, böyle daha nice eserlere imza atmasını yürekten diliyorum.

